

# KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIEMUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY

2. Czas powstania

przed 1453 r.; XIX w.

3. Miejscowość

WIELKA LIPA

9. Materiały graficzne



4. Adres (ulica, nr posesji)

OBSZAR WSI

5. Przynależność administracyjna

Województwo dolnośląskie

Powiat trzebnicki

Gmina Oborniki Śląskie

6. Współrzędne geograficzne

51°19'29"N 16°51'23"E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE, ROLNICZE

8. Stan zachowania

3

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Nazwa wsi:

1453 r. Leipe, od XVIII w. Gross Leipe

Historia wsi:

Wieś lokowana na prawie rycerskim, mimo braku datowania historycznych wzmianek sprzed 1453 r. występowała jako dobra rycerskie księstwa oleśnickiego. W 1453 r. pierwszym potwierdzonym właścicielem jest Paschke Heinrichowicz zwany Parchin. W 1617 r. właścicielem został Georg von Panowitz, majątek stał się własnością rodu von Knobelsdorf w 1700 r., a następnie Seidlitzów w 1720 r., w latach 1743-1784 należał do Kottulimskich a od 1784 r. do Debitschów. W 1791 r. zakupił go graf. Johann von Protwitz und Gaffron, w 1793 r. von Renius, a w 1795 r. von Solms. W początku wieku dobra przechodzą jeszcze kilkakrotnie z rąk do rąk. W 1845 i 1858 r. jako właściciela posiadłości wzmiankowano Johanna Friedricha Wolfa von Dalwitz. Przed 1861 r. dobra nabył Georg Ludwig Barthels. W 1886 r. majątek liczył 875ha, w tym 336ha pól uprawnych, 12ha łąk, 1ha pastwisk, 498ha lasów, 28ha dróg i podwórzy gospodarczych. W 1897 r. spadkobiercy Barthelesa sprzedali posiadłość Alfredowi von Waldenburg-Würben z Wierzbnej koto Świdnicy. W 1915 r. majątek odziedziczył Georg Wilhelm von Waldenburg. Pozostał on właścicielem co najmniej do 1937r. W latach 1921-1937 folwark w Wielkiej Lipie dzierżawił Gustav Wuttige. W 1937 roku dobra liczyły 930ha, w tym 205,5ha pól uprawnych, 11ha łąk, 676ha lasów, 2,5ha parku, 3,5ha ogrodu, 1ha łąki, 30,5ha nieużytków, dróg i podwórzy gospodarczych. W 1785 r. majątek liczył dwór, folwark, kościół wraz z plebanią, szkołę, młyn i wiatrak, a wieś zamieszkiwało 225 osób. W 1845 r. zanotowano 63 domy i 402 mieszkańców. Możliwe, że do tego czasu dokonano przebudowy lub budowy nowego pałacu. W obszar wsi zaliczano kolonię zlokalizowaną na północny zachód od wsi – Osolę.

Zespół pałacowo-parkowy

Założenie znajduje się w południowej części wsi, na północ od drogi do Obornik. Zespół folwarczny na planie zbliżonym do kwadratu ograniczony jest drogą wiejską oraz polami. Wydziela się 3 części, pałacowo-parkową na południowym wschodzie, majdan gospodarczy I w zachodniej części i majdan II w części północnej. Pierwsza rezydencja została wzniesiona jeszcze w XVI w. Renesansowy dwór był zapewne przebudowywany w kolejnych stuleciach. Możliwe, że stanowiąc on późniejszy budynek inspektora dóbr. Budynek pałacu wspomina źródło z 1845 roku. Około 1897 roku Alfred von Waldenburg-Würben wznosił w Wielkiej Lipie nowy neogotycki pałac, na zrębie pierwotnego dworu. Pałac od północy i wschodu przylega do parku krajobrazowego. Na zachód od rezydencji wznoszą się budynki gospodarcze dawnego folwarku.

Stanowiska.AZP:

Brak zlokalizowanych stanowisk na obszarze wsi.

Postulaty:

Ścisła ochrona zespołu pałacowego wraz z parkiem; zachowanie i rewaloryzacja historycznego układu przestrzennego, wskazanie sytuowania nowych obiektów szczytem lub kalenicą do osi drogi lub jako uzupełnienie zabudowy zagrodowej, wprowadzenie strefy ochrony ekspozycji w pobliżu zespołu pałacowego, w przypadku inwestycji na obszarze folwarku obowiązuje pierwszeństwo odbudowy i wprowadzanie zabudowy z uwzględnieniem historycznej linii zabudowy lub po obrysie budynków nieistniejących, wymóg stosowania tradycyjnych form, materiałów, dyspozycji elementów zewnętrznych na elewacjach itp., ochrona zieleni wysokiej na obszarze wsi

Istniejące zagrożenia:

degradacja zespołu folwarczno-parkowego, wprowadzanie współczesnej zabudowy nieuwzględniającej związków przestrzennych, przede wszystkim tworzenie nowych linii zabudowy, gęsto rozmieszczonych na zatyłkach zagrod historycznych, rozbiórka i przetwarzanie obiektów historycznych, wykorzystywanie niezgodnych z tradycją form i materiałów przy remontach i przebudowach obiektów, wycinka zieleni historycznej

Źródła:

Wytyczne konserwatorskie do planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Oborniki Śląskie, praca pod kierownictwem arch. Katarzyny Hawrylak-Brzezowskiej, Wrocław, 1994 r.  
B. Czechowicz, A. Dobrzyński, Inwentaryzacja krajoznawcza województwa wrocławskiego, Zeszyt 18 Miasto i Gmina Oborniki Śląskie, Wrocław 1994  
Karta biała zespołu pałacowo-folwarczno-parkowego w Wielkiej Lipie, autorstwa Emilii Dymarskiej, 1997  
Zimmermann F.A., Beiträge zur Beschreibung von Schlesien. Brieg 1785, 4. Bd. S. 365  
Knie J. G., Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuss. Provinz Schlesien, Breslau 1845

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

30

Październik 2022 r.

Marta Kowalcyga